

Несвірська Т. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 344-362.

СИСТЕМА ТЕСТУВАННЯ ТА МОНІТОРИНГУ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА КУРСАНТІВ

Відомо, що успішне оволодіння ІМ безпосередньо залежить від ефективності процесу навчання цієї мови, яка, у свою чергу, зумовлюється управлінням, що забезпечується контролем (Ю.К.Бабанський, В.М.Єфімов, Н.Ф.Тализіна та ін.). У навчанні ІМ широкого розповсюдження набули тести завдяки своїй здатності задовольнити основні вимоги, що висуваються до контролю, такі як об'єктивність, надійність, валідність, практичність та економічність. Саме тестовий контроль виступає оптимальним засобом управління процесом засвоєння ІМ та підвищення ефективності всієї системи навчання ІМ у ВНЗ.

В освітніх системах розвинених країн тестовий контроль у навчанні ІМ посідає центральне місце і відіграє роль головного інструмента визначення рівня навчальних досягнень учнів у володінні іншомовною комунікативною компетенцією (ІКК). Проблема вдосконалення контролю у навчанні ІМ набуває особливого значення з виникненням ідеї про приєднання України до європейської спільноти, яка висуває особливі вимоги до визначення якості володіння населенням цих країн іноземними мовами. В кінці 80-х років у деяких європейських країнах були прийняті рішення про реформування системи середньої освіти, що вплинуло й на переосмислення змісту навчання ІМ та контролю навчальних досягнень вихованців.

Вивченню проблеми тестування у навчанні ІМ присвячено багато праць (Л.В.Банкевич, Ж.А.Витковская, С.И.Воскерчьян, Э.М.Вырк, Ю.В.Головач, А.Ю.Горчев, Н.А.Дадыдкіна, Е.Ф.Іванова, В.А.Коккота, О.П.Петренко, О.Г.Поляков, Ф.Н.Рабинович, И.А.Рапопорт, Н.С.Саєнко, Р. Сельг, И.Соттер, Е.Л.Товма, С.К.Фоломкина, И.А.Цатурова, J.Alderson, L.Bachman, C.Chapelle, C.Clapham, J.Clark, A.Cohen, A.Davis, G.Fulcher, J.Heaton, A.Hughes, D.Lussier, K.Morrow, J.Oller, A.Palmer, T.Shohamy, B.Spolsky, N.Underhill, D.Wall, C.Weir, M.Zeidner та ін.). Теоретичні положення, визначені в цих дослідженнях, складають досить ґрунтовну загальну теорію тестового контролю у навчанні ІМ.

Аналіз сучасних підходів до тестування дозволив встановити, що сьогодні в теорії тестування існує виражена тенденція пошуку шляхів валідизації тестового контролю володіння ІМ шляхом максимального наближення процедури тестування до умов, подібних тим, за яких відбувається реальне спілкування. Зазначена тенденція формує комунікативний напрям розвитку теорії тестування, в рамках якого сформувався *інтераціональний підхід до тестування*, концептуальною

основою якого постає ідея про взаємозв'язок та взаємодію всіх складників процесу іншомовної комунікації в реальних (позатестових) обставинах і під час виконання тесту (в тестових обставинах), всіх компонентів тесту і складників процесу тестування (L. Bachman, A. Palmer).

Відтак, з позицій інтеракціонального підходу валідність тестового контролю забезпечується врахуванням під час цієї процедури контролю закономірностей реалізації іншомовного спілкування за умов навчання або реального життя. Співвіднесення компонентів спілкування в позатестових обставинах з компонентами спілкування в обставинах виконання тесту з ІМ дозволяє моделювати ситуацію реального спілкування з метою спонукання тестованого до виявлення саме тієї мовленнєвої поведінки, яку він здатний продемонструвати в умовах реального спілкування.

1. Таким *прямим об'єктом тестування* постає іншомовна мовленнєва компетенція тестованого. Отже тест безпосередньо вимірює рівень володіння конкретними вміннями та опосередковано рівень володіння відповідними мовними і лінгвокраїнознавчими знаннями, що загалом визначає рівень володіння курсантом іншомовної комунікативної компетенції в тому чи іншому виді мовленнєвої діяльності¹.

Застосовуючи системний підхід до розуміння явища тестового контролю ІКК, система тестового контролю може розглядатися як відносно загальна система навчання ІМ, яка виступає зовнішнім середовищем для тестового контролю. У зовнішньому середовищі умовно виділяються три сфери, зміст яких зумовлює специфіку тестового контролю у навчанні ІМ. Це сфера державної політики у галузі вищої військової освіти, сфера навчання ІМ та сфера нетестового контролю з ІМ.

¹ Петрашук О.П. Теоретичні основи тестового контролю іншомовної комунікативної компетенції учнів середньої загальноосвітньої школи (на матеріалі англійської мови): Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Київський держ. лінгвістичний ун-т. – К., 2000. – 38 с.

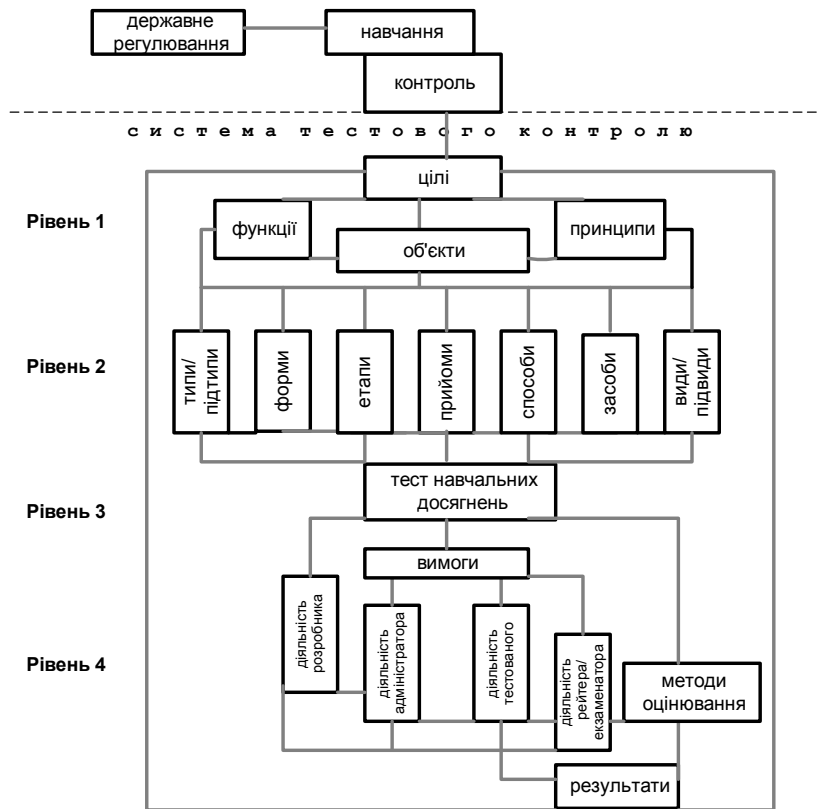

Рис 1. Система тестового контролю

Виходячи з поняття системності явищ оточуючої дійсності, виділення підсистеми тестового контролю із загальної системи дозволяє розглядати його як автономну систему, яка активно взаємодіє із зовнішнім середовищем. Отже *тестовий контроль ІКК є цілісною функціональною системою*, до складу якої входять 19 елементів, розташованих на різних рівнях віддаленості від зовнішнього середовища, що визначає ступінь інтенсивності їх взаємодії із згаданими сферами. Згідно з теорією функціональних систем (П.К.Анохін), до системи тестового контролю включається лише кінцева кількість елементів, необхідних для функціонування цієї системи, щоб забезпечити досягнення мети. Отже систему тестового контролю ІКК утворюють такі складники: цілі, функції, принципи, об'єкти тестового контролю, його типи (підтипи), види (підвиди), форми, етапи, прийоми, способи, засоби, тест навчальних досягнень з ІМ, вимоги до якості тесту, діяльності тестованого, розробника тесту, адміністратора тестування, екзаменатора (рейтера), методи оцінювання відповідей тестованих, результати тестування (рис. 1).

Функціонування системи тестового контролю спрямоване на досягнення *головної мети* – управління процесом навчання ІМ у ВНЗ шляхом своєчасного і систематичного визначення реального рівня навчальних досягнень курсантів в оволодінні ІКК відповідно до програмних вимог за певний період навчання ІМ.

Оскільки управління здійснюється завдяки прийняттю рішень на підставі аналізу отриманих результатів про успішність або неуспішність досягнення цілей навчання, то метою тестового контролю є перевірка, аналіз, оцінювання

та констатація результатів функціонування процесу навчання на кожному ієрархічному рівні, його спрямованість на досягнення цілей навчання, виховання, розвитку та освіти особистості вихованця².

Аналіз ієрархічного характеру навчально-виховного процесу з ІМ дозволив виділити такі організаційні етапи навчання: окремий етап заняття, цілісне заняття, серія занять у межах однієї теми (тематичного циклу), семестр, рік, ступінь навчання. З метою конкретизації головної мети тестового контролю нами визначені його основні, супутні та інші цілі.

Основні цілі тестового контролю зумовлюються ієрархією навчання ІМ і полягають у визначенні рівня навчальних досягнень учнів в оволодінні ІКК а) на окремому етапі заняття, б) по завершенні заняття, в) по завершенні роботи над темою (тематичним циклом), г) наприкінці семестру, року, д) по завершенні навчання на конкретному ступені.

Супутними цілями тестового контролю виступають: а) підвищення ефективності реалізації нетестового контролю; б) отримання кількісних показників якості навчання з ІМ на відповідному відрізку навчального процесу; в) отримання підтвердження ефективності чи неефективності застосованих методів і прийомів навчання; г) сприяння актуалізації набутих знань та сформованих навичок і вмінь мовлення з метою іншомовного спілкування; д) виявлення прогалин у засвоєнні змісту навчання та прогнозування подальшої успішності в оволодінні ІКК.

Головні та супутні цілі тестового контролю узгоджуються з практичною метою навчання. В *інших цілях тестового контролю* знаходять відображення виховна, розвиваюча та освітня цілі навчання ІМ. За цілями визначаються наступні види тестового контролю.

За основними цілями: тестовий контроль з метою визначення рівня навчальних досягнень тестованого в оволодінні окремою навичкою або вмінням протягом етапу заняття або цілого заняття; тестовий контроль з метою визначення рівня навчальних досягнень тестованого в оволодінні ІКК в межах окремої теми; тестовий контроль з метою визначення рівня навчальних досягнень тестованого в оволодінні ІКК в межах кількох тем протягом семестру або року навчання; тестовий контроль з метою визначення рівня навчальних досягнень тестованого в оволодінні ІКК за окремий ступінь навчання у ВВНЗ.

За супутними цілями: тестовий контроль з метою отримання кількісних показників якості навчання, що відбувалось на конкретному відрізку навчального процесу; тестовий контроль з метою підтвердження ефективності чи неефективності застосованих методів і прийомів навчання; тестовий контроль з метою актуалізації набутих знань та сформованих навичок і вмінь мовлення з метою здійснення іншомовного спілкування; тестовий контроль з

² Петрашук О.П. Теоретичні основи тестового контролю іншомовної комунікативної компетенції учнів середньої загальноосвітньої школи (на матеріалі англійської мови): Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Київський держ. лінгвістичний ун-т. – К., 2000. – 38 с.

метою виявлення прогалин у знаннях та вміннях і прогнозування подальших успіхів в оволодінні ІМ.

За іншими цілями: тестовий контроль з метою виховання в учнів здатності до самодисципліни та самоорганізованості, емоційної врівноваженості до стресових впливів, формування мотивів щодо якісного оволодіння ІМ; тестовий контроль з метою формування спеціальних умінь виконання тесту з ІМ; тестовий контроль з метою подальшого розвитку в учнів умінь інтелектуальної діяльності.

Виходячи з положення про взаємовплив і взаємодію складових елементів системи тестового контролю, можна вважати, що головні та додаткові функції тестового контролю обумовлюються головною метою тестового контролю та цілями навчання. З цього випливає, що *основною функцією* системи тестового контролю буде саме *управляюча функція*, яка реалізується на всіх етапах навчального процесу з ІМ шляхом проведення тестування по завершенні окремого етапу заняття, теми (тематичного циклу), семестру, року та окремого ступеня навчання при отриманні надійних даних про успішність або неуспішність перебігу навчальної діяльності учнів в оволодінні ІКК.

Додатковими функціями тестового контролю є мотиваційно-орієнтуюча, контролююча, констатуюча, оціночна, навчальна, освітньо-виховна, розвиваюча, коригуюча і прогноуюча функції.

Мотиваційно-орієнтуюча функція реалізується у процесі формування мотивації навчальної діяльності шляхом створення в курсантів установки на засвоєння матеріалу, їх орієнтації в системі навчальної роботи, яка спрямовується на усунення прогалин у знаннях, навичках та вміннях, удосконалення набутих навичок і вмінь з метою поліпшення результатів тестування.

Контролююча функція реалізується в ході визначення навчальних досягнень курсанта в оволодінні ІМ як засобом спілкування на певному відрізку навчального процесу з ІМ.

Констатуюча функція здійснюється під час прийняття рішення про рівень навчальних досягнень учня в оволодінні ІКК.

Оціночна функція реалізується у процесі оцінювання рівня навчальних досягнень з предмета “Іноземна мова” шляхом переведення числових показників (балів) успішності володіння ІМ в академічні оцінки.

Навчальна функція має місце під час виконання ТЗ, яке потребує від тестованого актуалізації набутих знань та сформованих навичок і вмінь мовлення.

Освітньо-виховна функція реалізується в ході вирішення завдань виховання в учня соціальних та моральних якостей, а також спеціальних умінь виконання тесту з ІМ.

Розвиваюча функція реалізується у процесі формування особистісних якостей шляхом розвитку в учнів операціонального мислення, інтелектуальної спроможності виконувати тест з ІМ.

Коригуюча функція здійснюється на етапі виявлення необхідних змін у методиці навчання шляхом отримання узагальнених даних про якість

навчання, ефективність застосованих методів та прийомів навчання, які використовує вчитель у навчальному процесі з метою їх своєчасного коригування або заміни.

Прогнозуюча функція має місце при визначенні причин успішності або неуспішності навчальної діяльності курсантів в оволодінні ІКК шляхом порівняння фактичних результатів, отриманих під час тестування, з очікуваними та прогнозування подальших успіхів конкретного учня в опануванні ІМ відповідно до програмних вимог.

Успішне досягнення цілей тестового контролю та ефективна реалізація усіх його функцій забезпечується його організацією у практиці навчання ІМ за конкретними принципами.

Виходячи з позицій інтеракціонального підходу до тестування та узагальнюючи описані в спеціальній літературі принципи навчання та контролю з урахуванням специфіки тестування, можна визначити такі принципи організації тестового контролю ІКК у ВВНЗ: автентичності тестування, наступності тестового контролю, врахування вікових психологічних особливостей тестованих, таємності тесту, врахування попереднього досвіду виконання ТЗ з ІМ, практичності, об'єктивності результатів.

Принцип автентичності тестування реалізується шляхом забезпечення комунікативної спрямованості ТЗ, відповідності змісту і прийомів тестування змісту і прийомам навчання і нетестового контролю, співвіднесеності характеристик учнів з характеристиками тестованих.

Принцип наступності тестового контролю реалізується шляхом проведення тестування на кожному завершеному відрізку навчального процесу з ІМ. При цьому кожний наступний тест, який пропонується учням для виконання, через матрицю узгоджується за характером і специфікаціями з попереднім. Це дозволяє забезпечити ефективність функціонування системи тестового контролю і реалізувати циклічність процедури тестування як у плані змісту, так і в плані структури.

Принцип врахування вікових психологічних особливостей курсантів полягає в забезпеченні посильності виконання тесту навчальних досягнень на відповідному етапі тестування.

Принцип таємності тесту дозволяє реалізувати одну з головних вимог, що висуваються до тестового контролю, а саме забезпечення таємності змісту тесту, який призначається для оцінювання рівня навчальних досягнень з ІМ за конкретний період навчання.

Принцип врахування попереднього досвіду виконання ТЗ з ІМ реалізується, в основному, на початковому ступені навчання, коли курсанти починають оволодівати прийомами навчальної діяльності, самоконтролю та самокорекції. В цей же час вони починають виконувати тренувальні ТЗ, користуватися пам'ятками щодо виконання тесту з ІМ. Оскільки курсанти на початковому ступені ще не мають достатнього досвіду виконання тесту з ІМ, вони потребують спеціальної додаткової підготовки до виконання типових ТЗ, які будуть їм пропонуватися в майбутніх тестах.

Принцип практичності передбачає доступність тестових матеріалів та засобів щодо їх використання у процесі тестування у ВВНЗ викладачами.

Принцип об'єктивності результатів досягається шляхом забезпечення тесту і ТЗ необхідними якісними характеристиками під час їх розробки і випробування, шляхом точного визначення об'єктів вимірювання та методів оцінювання відповідей тестованих за заздалегідь встановленими критеріями і схемою оцінки та процедури переведення результатів тестування в академічні оцінки успішності курсантів з предмета "Іноземна мова".

На основі вивчення праць, присвячених комплексному опису мовленнєвих умінь у чотирьох видах мовленнєвої діяльності як компонентів змісту навчання, контролю (І.Л.Бім, А.Ю.Горчев, Н.В.Слухіна, А.Д.Климентенко, А.В.Коккота, І.М.Курдюмова, Р.К.Миньяр-Белоручев, А.А.Миролюбов, І.А.Рапопорт, В.Л.Скалкин, Н.К.Скляренко, С.Ф.Шатилов, М.Canale, А.Cohen, D.Larsen-Freeman, J.Oller, P.Rea, W.Rivers, B.Spolsky та ін.) та іншомовної культури студентів та учнів (Є.І.Пассов), аналізу закономірностей функціонування мовленнєвих механізмів у різних видах мовленнєвої діяльності в процесі навчання і контролю (І.А.Зимняя, А.А.Леонт'єв, О.І.Москальська, М.МсGroarty, R.Politzer, S.Savignon та ін.) та узагальнення вимог державної програми і проекту державного стандарту з ІМ, можна визначити конкретні *об'єкти тестового контролю ІКК* курсантів у межах її операціональної частини.

Такими об'єктами виступають ³: *Мовленнєва компетенція в різних видах читання* (вивчаючому, ознайомлювальному, вибіркового) на рівні макровмінь: загального та повного розуміння тексту, розуміння деталей тексту. *Мовленнєва компетенція в аудіюванні* на рівні макровмінь: розуміння основного змісту та деталей усного повідомлення. *Мовленнєва компетенція в говорінні* у двох формах (діалогічній і монологічній) на рівні макровмінь вести: діалог етикетного характеру, діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін думками (повідомленнями), монолог-повідомлення, монолог-розповідь, монолог-опис, монолог-розмірковування. *Мовленнєва компетенція в писемному мовленні на рівні відповідних вмінь з писемного мовлення.*

Аналіз змісту організаційних складників системи тестового контролю ІКК у співвідношенні з такими ж складниками загальної системи навчання допомагає визначити етапи, види, підвиди, типи, підтипи, форми, способи, прийоми і засоби тестування з метою практичної реалізації системи тестового контролю ІКК у процесі навчання ІМ у ВВНЗ.

Відтак, тестування класифікується таким чином: *за етапами проведення* – чотири основних етапи тестування: на занятті (етапі заняття), по завершенні теми (тематичного циклу), наприкінці семестру, навчального року, по завершенні ступеня навчання; *за видами тестового контролю* – поточне,

³ Петрашук О.П. Теоретичні основи тестового контролю іншомовної комунікативної компетенції учнів середньої загальноосвітньої школи (на матеріалі англійської мови): Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Київський держ. лінгвістичний ун-т. – К., 2000. – 38 с.

тематичне, рубіжне і підсумкове тестування; за ступенем офіційності тестового контролю – підвиди тестування: неофіційне з низьким статусом результатів та офіційне з високим статусом результатів; за ступенем стандартизованості тесту з ІМ – типи тестування: нестандартизоване, локально стандартизоване, стандартизоване; за ступенем комунікативної спрямованості ТЗ – підтипи тестування: дискретне, інтегративне, комунікативне; за формами проведення – письмове, усне та комп'ютеризоване тестування; за способами проведення – колективне та індивідуальне тестування; за прийомами – тестування, під час якого передбачається отримання від тестованих різних за характером відповідей: вибіркових, напівпродукованих, продукованих; за засобами – тестування, в якому застосовуються: а) засоби для індивідуального користування тестованим (книжка з тестом, бланк для відповідей); б) засоби для забезпечення процедури тестування з боку адміністратора (методичні вказівки щодо проведення тестування); в) засоби для забезпечення діяльності екзаменатора (рейтера) відповідно до методу оцінювання результатів виконання тесту (ключі відповідей, рейтингова критеріальна шкала).

Аналіз діяльнісного аспекта системи тестового контролю, представленого діяльностями тестованого, розробника тесту, адміністратора тестування та екзаменатора (рейтера), дозволив уточнити й описати особливості діяльності цих учасників процесу тестування в системі тестового контролю ІКК у ВВНЗ.

Діяльність тестованого має подвійну природу і реалізується в а) іншомовній діяльності під час виконання ТЗ і б) організаційній діяльності, спрямованій на застосування найефективніших стратегій виконання тесту. В останньому випадку успішність діяльності тестованого зумовлюється його віковими й психологічними особливостями. *Діяльність розробника* синтезує всі вимоги, що висуваються до розробки тесту, і спрямовується специфікаціями цього тесту в залежності від цілей, змісту та умов тестування, контингенту тестованих. *Діяльність адміністратора* спрямована на забезпечення процесу тестування всім необхідним для надання тестованим найкращих умов і можливостей для успішного виконання тесту. *Діяльність екзаменатора (рейтера)* реалізується під час оцінювання відповідей тестованих за допомогою об'єктивного чи суб'єктивного методу оцінювання.

Аналізуючи методи оцінювання відповідей тестованих, описані в спеціальній літературі, а також результати, отримані під час оцінювання відповідей тестованих при проведенні випробувального тестування, можна включили до складових елементів системи тестового контролю ІКК *два методи – об'єктивний та суб'єктивний*. Об'єктивний метод застосовується при оцінюванні відповідей на ТЗ з читання і аудіювання та передбачає порівняння отриманої відповіді з її правильним варіантом (ключем). Суб'єктивний метод використовується при оцінюванні відповідей на ТЗ з говоріння і писемного мовлення та передбачає зіставлення отриманої відповіді з вербальним описом якості мовленнєвого вміння, який складається на основі аналізу типових зразків усного чи писемного мовлення, утворених учнями з

різними рівнями підготовки. Цей опис подається у вигляді критеріальної рангової шкали, спеціально складеної до відповідного ТЗ.

На основі аналізу результатів досліджень “чистоти” результатів тестування (J.Alderson, L.Bachman, A.Palmer, P.Skehan та ін.) можна уточнити чинники, які можуть суттєво впливати на успішність результатів, отриманих під час виконання курсантом тесту з ІМ. Це суб’єктивні чинники, які залежать від успішності процесу оволодіння ІМ під час навчання, та об’єктивні чинники, незалежні від цього процесу. До суб’єктивних чинників відносяться знання виучуваної тематики; рівень ІКК тестованого; наявність у тестованого попереднього досвіду виконання тесту з ІМ. До об’єктивних чинників можна віднести рівень загальної ерудиції тестованого; рівень його інтелектуального розвитку; тип темпераменту; наявність у тестованого інтересу, мотиву до виконання тесту; рівень якості тесту; зв’язок прийомів тестування з прийомами навчання; фізичні умови проведення тестування; рівень спеціальної підготовки розробника тесту і методик оцінювання результатів, адміністратора тестування, екзаменатора (рейтера).

Зазначені чинники можуть суттєво впливати на успішність мовленнєвої діяльності тестованого під час виконання ним тесту з ІМ і, відповідно, на достовірність отриманих результатів. Врахування цього впливу здійснюється на етапі підготовки тесту; у процесі навчання учнів та їх підготовки до виконання тестів з ІМ; шляхом забезпечення необхідних умов для успішної реалізації тестового контролю в цілому.

Можна говорити й про певну методику розробки тесту, яка може включати щонайменше шість послідовних етапів розробки тесту (рис. 2).

1. Проектування тесту передбачає формулювання цілей; уточнення умов реального спілкування, в яких тестований застосовує ІМ; визначення типів ТЗ для включення в тест; визначення конструкту, який вимірюється цим тестом; складання плану оцінки придатності тесту з метою визначення адекватного балансу між якісними характеристиками тесту; визначення доступних ресурсів.

2. Складання матриці тесту (тестового завдання) здійснюється шляхом описання а) структури тесту, якою визначається кількість частин тесту і ТЗ у кожній частині, підпорядкованість ТЗ за складністю, послідовність розташування ТЗ, відносна важливість кожної частини тесту в залежності від цілей; б) специфікацій включених до тесту ТЗ, якими визначається мета завдання; конструкт, що вимірюється завданням; сетінг; розподіл часу, відведеного на виконання частин тесту і ТЗ; інструкції до частин тесту і ТЗ, характеристики пред’явлення матеріалу та очікуваної відповіді; метод оцінювання відповідей тестованих. На цьому ж етапі проводиться пілотування окремих типів ТЗ з метою попереднього визначення їх якості у плані доцільності включення в тест, який розробляється.

3. Складання пілотного варіанта тесту навчальних досягнень з ІМ передбачає операціоналізацію розробленої матриці шляхом наповнення ТЗ конкретним матеріалом.

4. Пілотування тесту в типовому контингенті тестованих з метою визначення ступеня його придатності для використання в системі тестового контролю ІКК у ВВНЗ.

5. Обробка, аналіз та інтерпретація отриманих результатів для встановлення параметрів якісних характеристик тесту і визначення необхідних коректив для внесення у пілотний тест.

6. Складання остаточного варіанта тесту здійснюється у процесі коректування пілотного тесту так, щоб усунути недоліки розробленого тесту, виявлені при його пілотуванні та аналізі результатів.

Враховуючи той факт, що підсумковий тестовий контроль передбачає визначення та оцінювання навчальних досягнень курсантів в оволодінні ІКК по завершенні навчання на конкретному ступені, при розробці підсумкового тесту враховується кумулятивний характер ІКК шляхом включення до тесту комунікативно спрямованих ТЗ.

Визначення типів ТЗ, придатних для включення до цього тесту, можна здійснювати на основі аналізу комунікативних завдань, які вирішуються курсантами під час навчання іншомовного спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності.

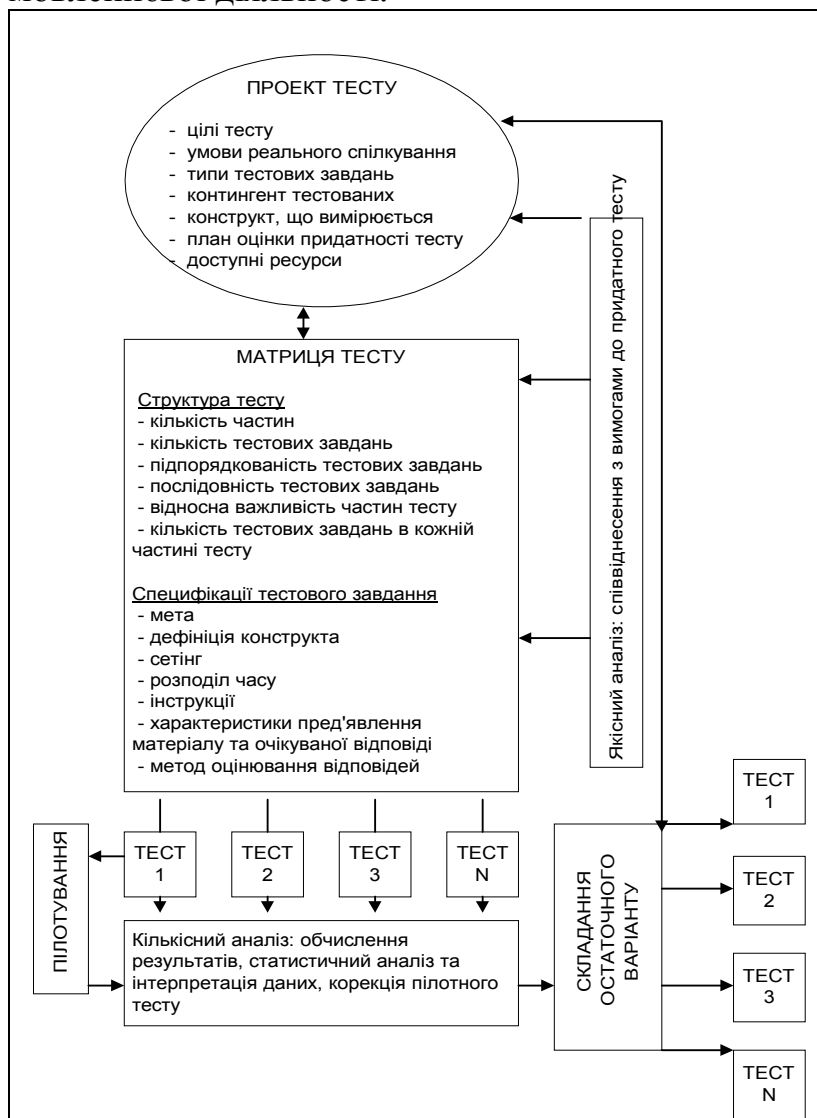

Рис. 2. Схема розробки тесту з ІМ

Суттєво, що полікультурна, комунікативна спрямованість викладання ІМ у ВНЗ зумовлює й певні зміни до **системи тестування та моніторингу мовленнєвої компетенції студентів та курсантів** ⁴.

Розширення Європи привело до радикальних змін у сфері освіти. Створення до 2010 року Європейського простору вищої освіти (Болонья, 1999 рік) висуває складні завдання щодо збільшення мобільності курсантів, більш ефективного міжнародного спілкування, легшого доступу до інформації та більш глибокого взаєморозуміння.

Відтак, виявляється потреба у розвитку мовної компетенції курсантів і стратегії, які їм необхідні для ефективної участі в процесі навчання і в тих ситуаціях професійного спілкування, в яких вони можуть опинитися. В результаті введення нових курсів навчання піднімається РВМ (рівень володіння мовою) курсантів, що, у свою чергу, сприяє підвищенню їхньої комунікативної мобільності та конкурентоздатності на ринку праці.

Введення цих рівнів в українську практику викладання й вивчення іноземної мови має підняти якість вивчення та викладання мов, а також зробити оцінювання та моніторинг РВМ прозорим і таким, що визнається у широкому європейському форматі (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Загальні рівні володіння мовою (ЗЄР, 2001)

Елементарний користувач	A1 - Інтродуктивний ("відкриття")
	A2 - Середній ("виживання")
Незалежний користувач	B1 – Рубіжний
	B2 - Просунутий
Досвідчений користувач	C1 -Автономний
	C2 - Компетентний

Відповідно до Державного стандарту базової та повної середньої освіти від 2004 РВМ випускників шкіл має відповідати рівню B1+. Таким чином очікується, що вступний рівень абітурієнтів ВНЗ має бути не нижчим рівня B1+.

Оскільки цей стандарт було введено лише у січні 2004 року, то виходимо з того, що має бути перехідний період, перш ніж рівень B1 + буде досягнутим більшістю випусків шкіл в Україні.

Якщо РВМ вступників до ВНЗ є нижчим рівня B1+ (напр., A2 - Елементарний користувач) з різних причин (напр., вивчали іншу іноземну мову у школі), то ВНЗ повинні пропонувати факультативні (підготовчі або інтенсивні) мовні курси, з тим щоб підняти РВМ вступників A2 до рівня B1 +, перш ніж вони почнуть вивчати обов'язковий курс АМПС. У такому випадку

⁴ Програма з англійської мови для професійного спілкування; Alice, M. and N. O'Driscoll; http://www.bologna-bergen2005.no/http://www.ielts.org/library/handbook_2003.pdf.

потрібно буде виділяти більше аудиторних годин, для того щоб заповнити більші прогалини у вивченні/викладанні мови (див. табл. 2.).

Визначаючи цільовий рівень випускників українських ВНЗ, необхідно брати до уваги існуючі вимоги щодо РВМ в академічному і професійному середовищах у світових масштабах, які вимірюються міжнародно визнаними мовними іспитами.

Таблиця 2.

Необхідна кількість аудиторних годин (1 година = 60 хвилин)

Цільовий рівень	A2	B1	B2	C1
Вступний				
A1	200 годин	400 годин	600 годин	850 годин
A2		200 годин	400 годин	650 годин
B1			200 годин	450 годин
B2				250 годин

Міжнародна система тестування англійської мови, зокрема, (IELTS) розроблена для оцінювання та подальшого моніторингу мовних умінь кандидатів, яким необхідно навчатися чи працювати у середовищі, де англійська є мовою спілкування. IELTS визнається у всьому світі, оскільки відображає, за допомогою універсального набору діапазонів, вимоги реального світу щодо РВМ, які висувуються на світовому ринку праці.

Рекомендації з IELTS щодо прийнятних РВМ вказують на існування спеціальностей, які вимагають більш чи менш складної мовної поведінки (див. Табл. 3).

Таблиця 3.

Міжнародно прийнятні РВМ для різних спеціальностей

Спеціалізації	Магістерські курси		Бакалаврські курси	
	Вимагають складної мовної поведінки, напр.,	Вимагають менш складної мовної поведінки, напр.,	Вимагають складної мовної поведінки, напр.,	Вимагають менш складної мовної поведінки, напр.,
7.5+ (C2)	Прийнятний	Прийнятний	Прийнятний	Прийнятний
7.0 (C1)	Імовірно	Прийнятний	Прийнятний	Прийнятний
6.5 (B2+)	Потребує вивчення мови	Імовірно прийнят-	Прийнятний	Прийнятний
6.0 (B2)	Потребує	Потребує	Імовірно	Прийнятний
5.5 (B2)	Потребує вивчення мови	Потребує вивчення мови	Потребує вивчення мови	Імовірно прийнятний

Так, наприклад, такі професійні галузі як право, журналістика, бізнес і туризм вимагають більш високого РВМ для ефективного професійного спілкування, ніж, скажімо, технологія, суто природничі науки, сільське господарство та інженерні науки. Ця різниця пояснюється тим, що спочатку названі першими професії передбачають більш інтенсивну комунікативну діяльність, ніж ті, що названі останніми. Звісно, РВМ підвищується по мірі професійного зростання особи, оскільки зростаюча складність здійснюваних професійних функцій вимагає більш високого рівня комунікативної компетенції. Так, наприклад, якщо бакалавр прикладних наук може виконувати свої професійні функції, маючи РВМ В2 (Незалежний користувач), то магістру прикладних наук, можливо, знадобиться рівень С1 (Досвідчений користувач).

За умов постійного зростання міжнародної академічної мобільності за сприяння Болонського процесу цільовий рівень С1 курсантів відкриває можливості для військових навчальних закладів України приєднатися до європейського простору вищої освіти у якості рівноправних та міцних партнерів, а також забезпечити такий стан справ, коли навчальні заклади в Україні зможуть і надалі розвиватися як міжнародні освітні центри.

Загальною метою викладання та вивчення іноземної мови є підготовка курсантів до ефективної комунікації у їхньому академічному та професійному оточенні. Тому викладачі повинні формувати у студентів та курсантів комунікативні мовні компетенції для адекватної поведінки в реальних ситуаціях академічного та професійного життя, які є загальними для курсантів різних спеціальностей.

Професійна комунікативна компетенція розвивається завдяки тому, що курсанти виконують професійно орієнтовані завдання (проекти, дослідження), які вимагають використання вузькоспеціалізованої лексики та професійно орієнтованої поведінки. Суттєво важливою стає тісна співпраця викладачів мови та спеціальних предметів. Водночас зростає обсяг самостійної роботи курсантів. Постає проблема оцінки та моніторингу результатів навчання.

Система моніторингу є невід'ємною і важливою частиною навчальної діяльності і повинна:

- надавати валідні й надійні вимірники результатів навчання ;
- бути комунікативною та орієнтованою на вміння, водночас не нехтувати необхідністю дотримуватися чіткості й точності;
- включати в себе як поточний (протягом курсу), так і підсумковий (в кінці року/курсу) контроль;
- представляти логічну рамку, для якої характерним є поступове ускладнення мовленнєвих умінь в межах кожного модуля навчання і при переході від одного рівня до іншого;
- співвідноситись з рівнями володіння мовою ЗЄР та оцінювати усі макровміння;
- піддаватися постійному аналізу і подальшому удосконаленню.

Моніторинг слід проводити упродовж усього курсу навчання. Універсальна схема моніторингу має включати ті типи й технології моніторингу, що відповідають цілям і контексту навчання.

Результати моніторингу повинні надавати репрезентативну інформацію щодо мовленнєвої поведінки курсантів у відповідності до очікуваних результатів навчання, визначених для певного РВМ.

Система **поточного моніторингу та тестування** розробляється кожним ВНЗ з урахуванням місцевого навчального контексту. Вона може включати відгуки на мовленнєву поведінку курсантів, самооцінювання курсантів, оцінювання проектної роботи і звітування.

Поточний моніторинг здійснюється протягом курсу і дає можливість отримати негайну інформацію про результати навчання курсанта під час конкретного модуля чи в конкретний момент цього модуля. Результати такого моніторингу можуть викликати необхідність модифікувати робочу програму, якщо окремі модулі не відповідають визначеним результатам навчання курсантів.

Підсумковий моніторинг та тестування є всебічним за характером, забезпечує звітність і застосовується для перевірки РВМ наприкінці курсу вивчення іноземної мови для професійного спілкування. Ця форма моніторингу дозволяє з'ясувати, чи досягли курсанти мети, визначеної програмою для певного РВМ.

Система підсумкового моніторингу включає в себе вступний або вхідний та випускний або вихідний (наприкінці курсу) тести.

Вступний моніторинг проводиться з метою розподілу кандидатів у групи за РВМ, коли необхідно визначити їхній рівень за допомогою офіційних вступних іспитів та/або внутрішнього вхідного/діагностичного тестування. Тести, що проводяться, мають бути стандартизованими і повинні враховувати Державні стандарти базової і загальної середньої освіти. Результати тестів мають співвідноситися з міжнародно визнаними РВМ, рекомендованими ЗЄР.

Результати тестів сприятимуть розробці робочих програм, які задовольнять потреби курсантів. В результаті вхідного тестування студентів та курсанти отримують інформацію про свій особистий РВМ. Для проведення вхідного тестування можна рекомендувати Оксфордський тест для швидкого розподілу студентів та курсантів за рівнями (2002 р.), імітацію тестів IELTS та інші подібні тести.

Випускний моніторинг ставить за мету визначити рівень комунікативної мовної поведінки курсантів відповідно до вимог програми (B2 для бакалаврів) та визначених дескрипторів певного модуля. Такий моніторинг проводиться за допомогою комбінованих тестів, які зосереджені на мовних компетенціях курсантів.

Разом із лінгвістичною компетенцією студентів та курсантів викладачі іноземної мови для професійного спілкування повинні вміти вести моніторинг рівня соціокультурної компетенції курсантів. Ця компетенція містить у собі складники, які піддаються моніторингу і безпосередньо пов'язані з використанням мови (лінгвістичні маркери соціальних стосунків, реєстр,

правила ввічливості і таке інше), які слід інтегрувати у тестові завдання. Як об'єкти моніторингу можна розглядати такі аспекти соціокультурної компетенції: соціокультурні знання: знання суспільства і культури міжнародних академічних та професійних громад, в яких розмовляють даною мовою; соціолінгвістична компетенція: здатність використовувати мову з відповідним соціальним значенням для комунікативної ситуації (стиль, прямий спосіб висловлювання, реєстр, характерні для даної культури); міжкультурна компетенція: культурна чутливість і здатність вибирати й використовувати різноманітні комунікативні стратегії у спілкуванні з представниками інших культур, розуміючи соціальні структури, цінності та переконання, характерні для їхніх культур.

Таким чином, можна зробити висновок, що основна педагогічна функція моніторингу полягає в тому, щоб зробити процес вивчення мови більш прозорим для студентів та курсантів, допомогти їм розвинути свою здатність до рефлексії та самооцінювання і таким чином надати їм можливість поступово перебрати на себе більше відповідальності за власне навчання. Моніторинг сприяє розвитку вміння вчитися і критично мислити.